וּכְתִיב בהמשך הפסוקים (שם כא י) ׳וַתִּקַּח רִצְפָּה בַת אַיָּה אֶת הַשָּׂק וַתַּטֶּהוּ לָהּ אֶל הַצּוּר בְּתְחִלַּת קָצִיר׳, כלומר, רצפה בת איה היתה פילגשו של שאול המלך ושנים מן הנתלים היו בניה, ומאז שנתלו בימי הקציר שזה תחילת הקיץ עד שהתחיל הגשם הראשון, פרשה את שקה תחת הנתלים וישבה שם לשמור שחיות ועופות לא יאכלו את גופותיהם. ומזה שנצרכה לכך ודאי שהיו מגולים, ובהכרח שהיו תלוים, שאם היו נהרגים על ידי דבר אחר היו טמונים. ומוכח אם כן שהלשון ׳והוקיעום׳ הוא הריגה על ידי תלייה. וכיון שבפסוק המובא לעיל נאמר להוקיע את החוטאים בבעל פעור ׳נגד השמש׳ ביום, נמצאנו למדים שדיני נפשות יש לגמרם ביום.

הגמרא חוזרת לבאר את הפסוק האמור לגבי הוקעת החוטאים בבעל פעור: **וּכְתִיב** בתחילת הפסוק (במדבר כה ד) האמור בעונש החוטאים בבעל פעור, ׳וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַה׳ נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ׳. שואלת הגמרא: ממשמעות הפסוק נראה שמשה נצטווה לתלות את ראשי העם, וקשה, **אִם הָעָם חָטְאוּ** בבעל פעור, **רָאשֵׁי הָעָם מָה חָטְאוּ**, ולמה יענשו ראשי העם שלא חטאו. משיבה הגמרא: **אָמַר** רַב יְהוּדָה **אָמַר רַב**, אין כוונת הפסוק שראשי העם נענשו, אלא ביאור הפסוק כך הוא, **אָמַר** לוֹ **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה**, חַלֵּק לָהֶם בָּתֵּי דִינִין – קח את ראשי העם וחלקם שכל עשרים ושלשה מהם יהיו בית דין וידונו לתליה את החוטאים בבעל פעור.

מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** הוצרכו להעמיד כמה בתי דינים ולא היה די בבית דין אחד שידון את כולם, **אֵילֵימָא** – אם **מִשּׁוּם שֶׁאֵין** בית דין אחד **דָּנִין שְׁנַיִם** [־שני אנשים] למיתה **בְּיוֹם אֶחָד**, ולכך הוצרכו כמה בתי דינים שלא יתעכב דינם של החוטאים. דוחה הגמרא: **וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא שָׁנוּ** הלכה זו שאין דנים שנים ביום אחד, **אֶלָּא** כאשר כל אחד מהם חטא בדבר אחר והם נידונים להחרג **בְּשְׁתֵּי מִיתוֹת** שונות, שאז צריך ליתן טעם וסברא לכל דין בפני עצמו, וחרשתין שמחמת מיעוט הזמן לא יעיינו הדיינים היטב בטעמים שבכל דין. **אֲבָל** כאשר שניהם נידונים על אותה עבירה, ודינם ליהרג **בְּמִיתָה אַחַת**, **דָּנִין** את שניהם ביום אחד, שבאופן זה יעיינו היטב בדינם לפי שהנידון בשניהם שוה. ואם כן למה הוצרך לחלקם לכמה בתי דין כדי לדון את העובדים ל׳בעל פעור׳, הלא כולם עברו עבירה אחת ודינם שוה.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא** הטעם שהוצרכו לכמה בתי דין, **כְּדֵי שֶׁיִּשּׁוֹב חֲרוֹן אַף מִיִּשְׂרָאֵל** – שיפסק כעסו של ה׳ מעל עם ישראל לפי שיראה שכולם עסוקים לקנא לכבודו ולהעניש את החוטאים.

שנינו במשנה: **דִּינֵי מָמוֹנוֹת** וּנְזִקֵי **גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם בּוֹ** בין לזכות ובין לחובה. אך בדיני נפשות גומרים באותו יום רק לזכות, אבל אם הדין נוטה לחובה ממתינים מלגמרו עד למחר, שמא בלילה ימצאו הדיינים סברא לזכותו. מבררת הגמרא: **מְנָהֲנֵי מִילֵּי** – מהיכן למדים שדיני נפשות אין גומרים לחובה באותו יום. הגמרא מביאה מקור אחד לכך: **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר קְרָא** (ישעיה א כא) ׳מָלְאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים׳, וכוונת הפסוק שבתחילה היו מלינים דיני נפשות עד למחר כדי להפך בזכותו של הנידון, ועתה שאין עושים כן אלא ממהרים לגמור את הדין לחובה באותו יום, הרי הם קרויים ׳מרצחים׳. ומוכח שאין לגמור את הדין לחובה באותו היום. הגמרא מביאה מקור אחר לכך: **וְרַבָּא אָמַר**, למדים זאת **מֵהָכָא**, שנאמר (שם א יז) ׳לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מְשֻׁפָּט אַשְּׁרוּ חָמוֹץ׳, וכוונת הפסוק, **אַשְּׁרוּ** – חזקו את ידיו של **דַּיָּין** [־שמשהה] **אֶת דִּינוֹ** ולא ממהר לגומרו לחובה באותו היום.

שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** – רבי חנינא מדוע לא למד כן מהפסוק ׳אַשְּׁרוּ חָמוֹץ׳ שהביא רבא. משיבה הגמרא: הוא סובר שכך נדרש הפסוק, ׳**אַשְּׁרוּ חָמוֹץ**׳ – חזקו את הנגזל **וְלֹא חוֹמֵץ** – ולא את הגוזל, והיינו שהפסוק נצרך ללמדנו שדנים תחילה בתביעת התובע ואחר כך בתביעת הנתבע, כגון מלוה התובע את הלוה על חובו והלוה טוען שהניח משכון אצל המלוה והוא אבדו, דנים תחילה בתביעת המלוה [שממונו ביד הלוה והוא ודאי נגזל] ומוציאים ממון מהלוה למלוה, ולאחר מכן דנים בתביעת הלוה [המכונה ׳גזלן׳ כיון שלא פרע את חובו] על משכונו.

מבררת הגמרא: **וְאִידָךְ** – רבא, **הַאי** – הפסוק **׳מָלְאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים׳ מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ** – מה הוא עושה עמו. הרי דין זה שצריך להלין דיני נפשות רבא כבר למד מהפסוק ׳אַשְּׁרוּ חָמוֹץ׳, ומה ידרוש מפסוק זה. מבארת הגמרא: רבא דורש מהפסוק **כִּדְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּל תַּעֲנִית שֶׁמַּלִּינִין בּוֹ אֶת הַצְּדָקָה בְּאֵילּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים**, כלומר, רגילות היתה ליתן צדקה בלילי תעניות והיו העניים מצפים לזה, ואם לא יקבלו לא יהיה להם מה לאכול בסיום התענית ועלולים למות, ולכך כל שאין מחלקים להם את הצדקה ביום התענית הרי זה כשפיכות דמים, **שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיהו א כא) **׳מָלְאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק וְנוּ׳ יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים׳**, דהיינו, המלינים את הצדקה קרויים מרצחים. מוסיפה הגמרא לבאר: **וְהָנֵי מִילֵּי** – דין זה שצריך לחלק מיד ביום התענית לא נאמר אלא **בְּמָקוֹם** שרגילים לחלק **רִיפְתָּא וְתַמְרֵי** – לחם ותמרים שזה מוכן לאכילה והעניים סומכים על זה לאכלו מיד בסוף התענית, **אֲבָל בְּמָקוֹם** שרגילים לחלק **זוּזֵי** – מעות או **חִיטֵּי וּשְׂעֹרֵי** – חטים ושעורים שאין זה אוכל מוכן, אין העניים סומכים על כך לאוכלו בלילה, ולכך **לֵית לָן בָּהּ** – אין בזה הקפדה אם יקבלו רק למחר.

שנינו במשנה: **לְפִיכָךְ אֵין דָּנִין בּוֹ׳** – כיון שדיני נפשות אין גומרים אותם לחובה באותו יום, לפיכך אין מתחילים דין זה לא בערב שבת ולא בערב יום טוב. מבארת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** אין להתחיל לדון נפשות בערב שבת, **מִשּׁוּם דִּילְמָא אֶפְשָׁר** לעשות כן ולקיים כראוי את הדין, שהרי **הֵיכִי לֶיעֱבַד** – איך יעשו, **לְדַיְּינֵיהּ בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא וְלִינְמְרֵיהּ לְדַיְּינֵיהּ בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא** – לקיימו באופן שידונו בערב שבת ויגמרו את הדין בערב שבת אי אפשר, שיש לחוש **דִּילְמָא חָזוּ טַעַם לְחוֹבָה** – שמא יהיה דעת הדיינים נוטה לחובה דהיינו למיתה, וכיון ששנינו (לעיל לב.) שאין גומרים דיני נפשות לחובה באותו היום, **בָּעוּ לְמֵיעֲבַד הַלָּנַת דִּין** – יצטרכו להלין את הדין ולהמתין עד למחר בשבת כדי לגמרו. ואת זה לא יוכלו לעשות, שהרי **לְדַיְּינֵיהּ בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא** – לדונו בערב שבת **וְלִינְמְרֵיהּ בְּשַׁבְּתָא** – ולגמור את דינו למחר [בשבת] **וְלִיקְטְלֵיהּ בְּשַׁבְּתָא** – ולהרוג אותו בשבת, זה אי אפשר, שהרי **אֵין רְצִיחָה** [־מיתת בית דין] **דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת**. וכן לקיימו באופן שיגמרו את דינו בשבת **וְלִיקְטְלֵיהּ לְאוֹרְתָא** – ויהרגוהו בלילה [במוצאי שבת], גם זה אי אפשר, שהרי אין בית דין הורגים בלילה כמבואר לעיל (לה:) שלמדים מפסוק, ד׳נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ׳ **בָּעִינַן** – שההריגה צריכה להיות בזמן שיש שמש דהיינו ביום.

מוסיפה הגמרא לבאר: **וְכֵן לִינְמְרֵיהּ לְדַיְּינֵיהּ בְּשַׁבְּתָא וְלִיקְטְלֵיהּ בְּחַד בְּשַׁבְּתָא** – לגמור את דינו בשבת ולהרוג אותו ביום ראשון אי אפשר, שאם כן **נִמְצָא אַתָּה מְעַנֶּה אֶת דִּינוֹ**, שכיון שנגמר דינו למיתה אם משהים ואת למחר הרי זה עינוי דין שממתין למיתתו, ואסור לעשות כן. וכן לקיימו באופן **דִּינַדַּיְּינֵיהּ בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא וְלִינְמְרֵיהּ בְּחַד בְּשַׁבְּתָא** – שנדונו בערב שבת ואם הדין יוצא לחובה נגמור אותו ביום ראשון [שבכך יתקיים גם ההלכה שאין לגמור את הדין באותו היום לחובה וגם לא יהיה עינוי דין, שאין שייך עינוי דין אלא אחר שנגמר הדין, שמצפה כל שעה מתי יהרג ומתענה. אבל קודם שנגמר הדין, עדיין מייחל שימצאו לו זכות ולא יהרג ואין זה נחשב לעינוי]. אף כך אין לעשות, משום דמֵינְשׁוּ **טַעֲמַיְיהוּ** – שעד יום ראשון הדיינים ישכחו את הטעמים שהיו עמם כשדנו בדבר ביום שישי. **וְאַף עַל גַּב דִּשְׁנֵי סוֹפְרֵי הַדַּיְּינֵי עוֹמְדִים לְפָנֵיהֶם** בשעה שדנים **וְכוֹתְבִין דִּבְרֵי הַמְזַכִּין וְדִבְרֵי הַמְחַיְּבִין**, ואם כן יוכלו הדיינים לעיין בזה ולהזכר בטעמים שנאמרו, מכל מקום אין די בזה, שהרי **נָהֵי דִּכְפוּמָא כָּתְבִין** – אמנם את הדברים שנאמרו בפה על ידי הדיינים הסופרים כותבים, אך **לִיבָּא דְּאִינָשֵׁי אִינָשֵׁי** – את מחשבת הלב שהיתה עמם ישכחו, לפי שאת זה אין הסופרים יכולים לכתוב. ונמצא שלא יזכרו הדיינים את מה

המשך בעמוד לה

שנתיישב הטעם היטב בלבם. **הִלְכָךְ לֹא אֶפְשָׁר** לדון כלל דיני נפשות בערב שבת.

הגמרא מביאה שאלות ששאל ריש לקיש מרבי יוחנן. [ואף שאינם שייכות לענין משנתינו הובאו כאן, כיון שבהמשך שאלו שמיתת בית דין תדחה שבת, וזה שייך למה שנזכר בגמרא לעיל שאינה דוחה]: **אַמַּאי לֵיהּ** לְרֵישׁ לָקִישׁ **לְרַבִּי יוֹחָנָן, וְתֶהֱוֵי קְבוּרַת מֵת מִצְוָה דּוֹחָה שַׁבָּת,** כלומר, הרואה מת מוטל בדרך ואין מי שיתעסק בקבורתו, אף שבשאר ימות השבוע יש מצוה ליטמא לו ולקוברו, מכל מקום בשבת אסור לעשות מלאכה לצורך זה. ומדוע לא נאמר שהמצוה לקוברו תדחה את השבת, שהרי יש ללמוד דבר זה מִכָּל **וָחוֹמֶר, וּמָה עֲבוֹדָה** בבית המקדש שחמורה בכך **שָׁדוֹחָה שַׁבָּת,** שהרי עושים בשבת כמה מלאכות לצורך הקרבת קרבנות שזמנן קבוע ליום השבת, כגון מוספי השבת וקרבן התמיד, מכל מקום **קְבוּרַת מֵת מִצְוָה דּוֹחָה אוֹתָהּ** – את העבודה, כפי שלמדים זאת בברייתא להלן מִתיבת 'וְלַאֲחוֹתוֹ' שמיותרת בפסוק.

הגמרא מפסיקה בלימוד הקל וחומר ומביאה את הברייתא הדורשת את תיבת 'ולאחותו': **כְּדַתַנְיָא** בברייתא, נאמר בפסוק (במדבר ו ו) גבי דיני נזיר, 'כָּל יְמֵי הַזִּירוֹ לַה' עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא', ומבואר שאסור לנזיר ליטמא למתים כלל, ואם כן מה שהוסיף הכתוב לאחר מכן (שם ו ז) 'לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וְלַאֲחוֹתוֹ לֹא יִטַּמָּא' מַה תַּלְמוּד לוֹמַר, הלא כבר מהפסוק הקודם למדים שאסור לו להיטמא כלל. אלא תיבת 'ולאחותו' נצרכת לאופן הבא, **הֲרֵי שֶׁהָיָה** הנזיר שהוא גם כהן גדול הוֹלֵךְ **לִשְׁחוֹט אֶת פִּסְחוֹ וְלָמוּל אֶת בְּנוֹ,** שבנוסף לקדושתו האוסרת עליו ליטמא הוא גם עוסק במצוות חשובות שאם יתעכב יפסידן,

וְשָׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת מקרוביו, יָכוֹל הייתי לומר שיִּטַּמֵּא לו כדי לקברו, אֲמָרַת, ודאי לֹא יִטַּמֵּא, שהרי אפילו נזיר שאינו כהן גדול וכהן גדול שאינו נזיר אסור לו ליטמא לקרוביו, וכל שכן נזיר כהן גדול שעוסק במצוות חשובות שאסור לו ליבטל מן המצוות וליטמא לקרוביו. וכיון שכן, יָכוֹל היית לומר כְּשֵׁם שֶׁאִינוֹ מִטַּמֵּא לַאֲחוֹתוֹ כָּךְ אֵינוֹ מִטַּמֵּא לְמֵת מִצְוָה, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב בייתור תיבת 'וְלַאֲחוֹתוֹ', שדווקא לַאֲחוֹתוֹ [וכן לשאר הקרובים] הוּא דְּאִינוֹ מִטַּמֵּא, אֲבָל מִטַּמֵּא לְמֵת מִצְוָה, ואף שעל ידי הקבורה גם יבטל ממצוות אחרות שעסק בהם, כגון עבודת הקרבת הפסח, ונמצא מבואר שמת מצוה דוחה את עבודת הקרבנות.

ממשיך ריש לקיש את דרשת הקל וחומר: כיון שמצינו שמת מצוה דוחה עבודה, יש ללמוד מכך בקל וחומר שאף את השבת ידחה, שכן אם עבודה החמורה שדוחה שבת קבורת מת מצוה דוחה אותה, 'שַׁבָּת' הקלה שֶׁהִיא נִידְחֵת מִפְּנֵי עֲבוֹדָה, שהרי בשבת מקריבים קרבנות בבית המקדש, אֵינוֹ דִּין – אין זה כל שכן שֶׁתִּדְחֶה קְבוּרַת מֵת מִצְוָה החמורה יותר מעבודה דּוֹחָה אוֹתָהּ – את השבת. רבי יוחנן דוחה קל וחומר זה: אָמַר לֵיהּ רבי יוחנן לריש לקיש, רְצִיחָה [־מיתת בית דין] תּוֹכִיחַ שאין ללמוד מן הקל וחומר, שכן מצינו בה שֶׁדּוֹחָה אֶת הָעֲבוֹדָה וְאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת – על אף שמיתת בית דין דוחה את העבודה, שהרי אם הניתוח למיתה היה כהן ורוצה לעבוד בבית המקדש, מביאין אותו לבית דין לדונו במיתה, שנאמר (שמות כא יד) 'מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת', מכל מקום אין מיתה זו דוחה את השבת [כפי שיבואר להלן], אם כן הוא הדין קבורת מת מצוה על אף שדוחה את העבודה מכל מקום אין זה מלמד שידחה גם את השבת.

הגמרא מבררת מדוע מיתת בית דין עצמה אינה דוחה את השבת. שואלת הגמרא: רְצִיחָה נוּפְהּ – מיתת בית דין עצמה תִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, שכן יש ללמוד זאת מִכָּל וָחוֹמֶר, ומָה עֲבוֹדָה החמורה בכך שֶׁדּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת מכל מקום רְצִיחָה [־מיתת בית דין] דּוֹחָה אוֹתָהּ, כמבואר לעיל שכהן שנתחייב מיתה ובא למוזבח לעבוד נוטלים אותו משם אף שאין כהן אחר שיכול לעבוד במקומו ומחמת כן העבודה תדחה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא יד) 'מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת', שַׁבָּת שדינה קל מעבודת המקדש שֶׁהרי נִידְחֵת מִפְּנֵי הָעֲבוֹדָה, אֵינוֹ דִּין – אין זה כל שכן שֶׁתִּדְחֶה רְצִיחָה [־מיתת בית דין] דּוֹחָה אוֹתָהּ.

משיבה הגמרא: אָמַר רָבָא, כְּבָר פְּרָכָהּ [־קבע דין] תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל – תנא מבית מדרשו של רבי ישמעאל, שאין הריגת בית דין דוחה את השבת. דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, נאמר בתורה (שמות לה ג) 'לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת', מַה תַּלְמוּד לוֹמַר – מה פסוק זה בא ללמדינו.

דנה הגמרא בדבריו: בתחילה סברה הגמרא שכוונתו לומר שלא צריך כלל את הפסוק הזה ללמד שאסור להבעיר אש בשבת, כיון שכבר נאמר (שמות כ ט) 'וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וגו' לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה', והבערה היא בכלל שאר מלאכות האסורות. שואלת הגמרא: מדוע הקשה 'מַה תַּלְמוּד לוֹמַר', הלא ודאי הפסוק 'לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ' נצרך, שהרי אִי [־אם] לְרַבִּי יוֹסֵי, הלא הוא סובר שילְלָאו יָצְאת – הפסוק של 'הבערה' יצא להכתב כדי ללמדנו שיש בכך רק לאו. וְאִי [־אם] לְרַבִּי נָתָן, הלא הוא סובר שהפסוק לְחַלֵּק יָצְאת, כפי שיבואר בברייתא להלן, ואינו מיותר לדרשות אחרות.

מביאה הגמרא את הברייתא שנחלקו בה רבי יוסי ורבי נתן: כְּדְתַנְיָא בברייתא, נאמר בתורה (שמות כ ט) 'וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וגו' לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה' ואף הבערת אש היא בכלל המלאכות האסורות, ושוב הוסיפה התורה ובכתבה (שמות לה ג) 'לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת', ונחלקו התנאים בדבר, לשם מה מלאכת הַבְעָרָה יצאה מכלל המלאכות ונכתבה בפני עצמה. לִילְאו יָצְאת, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי – רבי יוסי סובר שהפסוק בא ללמד שמלאכת הבערה יש בה רק איסור 'לא תעשה', ואינה כשאר המלאכות שבמזיד עונשו כרת וכשיש גם עדים והתראה עונשו בסקילה. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, לְחַלֵּק יָצְאת – מלאכת הבערה יצאה מכלל שאר המלאכות ללמדנו, שאם עשה כמה מלאכות בשבת, כשם שחייב קרבן חטאת על הבערה בפני עצמה, שהרי הזהירה עליה תורה באיסור בפני עצמו, כך כל שאר מלאכות יהיו חלוקות זו מזו ועל כל אחת יהיה חיוב בפני עצמה. שאם עשה את כל שלשים ותשע אבות המלאכות של שבת בהעלם אחד [בשכחה אחת], חייב שלשים ותשע חטאות. שלולי שחילקה תורה לא היה חייב עליהם אלא חטאת אחת, כמו אם עשה את אותה המלאכה כמה פעמים בהעלם אחד, שאינו חייב אלא חטאת אחת. וכיון שמבואר בברייתא שהפסוק 'לא תבערו אש' נצרך, אם כן מה שאל תנא דבי רבי ישמעאל מה למדים מפסוק זה.

הגמרא מבארת את דברי תנא דבי רבי ישמעאל באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רָבָא, תַּנָּא דבי רבי ישמעאל, תיבת 'מוֹשָׁבוֹת' שהוזכרה בפסוק קַשְׁיָא לֵיהּ. שהרי נאמר בפסוק (שמות לה ג) 'לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם' וקשה, תיבת 'מוֹשָׁבוֹת' מַה תַּלְמוּד לוֹמַר – מה באה ללמדינו, וכי באה ללמד כמשמעה שהאיסור נוהג בין בארץ ובין בחוץ לארץ, הלא מִכְּבָר 'שַׁבָּת', חוֹבַת הַגּוּף הִיא – מצוה שחובתה על האדם ואינה תלויה בארץ, וְכל מצוה שהיא חוֹבַת הַגּוּף, נוֹהֶגֶת [־יש לקיימה] בֵּין בְּאֶרֶץ ישראל בֵּין בְּחוּץ לָאָרֶץ, ואם כן 'מוֹשָׁבוֹת' דְּכָתַב רַחֲמָנָא לָמָּה לִי, הרי גם בלא תיבות 'בכל מושבותיכם' אנו יודעים שמצוה זו נוהגת גם בחוץ לארץ. ועל כך השיבו בברייתא: מְשׁוּם [־בשם] רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר תַּלְמִיד אֶחָד ליישב, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר גבי מיתת בית דין (דברים כא כב) 'כִּי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְהוּמָת', פסוק זה יכול להתבאר בכמה אופנים. אפשרות אחת, שֶׁשּׁוֹמֵעַ אֲנִי מהקל וחומר מעבודה שהובא לעיל שאפשר להורגו בֵּין בַּחוֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת, וְהָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים – ואימתי יתקיים הפסוק האמור גבי שבת 'מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת' (שמות לא יד) שמלמד שאסור לחלל את השבת, זה יתקיים רק בְּשֶׁאֵר מְלָאכוֹת – במי שעשה סתם מלאכה בשבת, חוץ מִמִּיתַת בֵּית דִּין שבזה מותר לחלל את השבת. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא – או אפשר לומר להיפך, שהפסוק 'מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת' מלמד אֲפִילּוּ על מִיתַת בֵּית דִּין שאסור לעשותה בשבת, וּמָה [־מתי] אֲנִי מְקַיֵּים את הפסוק 'כִּי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְהוּמָת', שבית דין הורגים את המחויב מיתה, רק בַּחוֹל, אֲבָל לֹא בַּשַּׁבָּת, ואף שמצינו שעבודה דוחה את השבת, אין ללמוד מכך בקל וחומר שמיתת בית דין הדוחה את העבודה תדחה את השבת, משום שאפשר לפרוך, שקבורת מת מצוה תוכיח שעל אף שדוחה את העבודה אינה דוחה את השבת. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא – או אפשר, שכיון שלא מצינו מפורש שקבורת מת מצוה אינה דוחה את השבת, ושמא אף זה עצמו יכול להלמד בקל וחומר מעבודה שקבורתו דוחה את השבת, אין זה פירכא על הקל וחומר שמיתת בית דין דוחה את השבת, ונמצא שהפסוק 'והומת' מדבר אֲפִילּוּ בַּשַּׁבָּת ומותר לבית דין להרוג בשבת. וכיון שמפסוק זה אין אנו יודעים אם מיתת בית דין דוחה את השבת, צריכים ללמוד דין זה ממקום אחר, לכך תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב במה שנאמר גבי שבת (שמות לה ג) 'לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם', וְהָלְלָן – בהמשך הפסוקים גבי הרוצחים במזיד שמיתתן על ידי בית דין הוּא אוֹמֵר (במדבר לה כט) 'וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם', כלומר, שיש להעמיד גם בחוץ לארץ בית דין של עשרים ושלשה דיינים שידונו דיני נפשות. ותיבות 'בכל מושבותיכם' הכתובות בשני הפסוקים יש לדרוש ב'גזירה שוה', מַה תיבת 'מוֹשָׁבוֹת' הָאָמוּר לְהַלָּן – גבי פרשת רוצחים הכוונה למושב 'בֵּית דִּין', אַף תיבת 'מוֹשָׁבוֹת' הָאָמוּר כָּאן – גבי איסור הבערה בשבת הכוונה ל'בֵּית דִּין', וְכיון דְּאָמַר רַחֲמָנָא 'לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת' הרי לנו שאף מיתת שריפה בבית דין אינה דוחה את השבת, ומכאן למדים לכל המיתות בית דין שאינם דוחים את השבת. וזהו חידושו של תנא דבי רבי ישמעאל שמתיבת 'מושבותיכם' למדים שאין מיתת בית דין דוחה את השבת אף שהיה מקום מקל וחומר לומר הפוך.

אחר שהוכח שאין מיתת בית דין דוחה את השבת, הגמרא מביאה מחלוקת אם יש ללמוד מכך שעבודה בקרבן ציבור אינה נדחית מפני מיתת בית דין: אָמַר אַבָּיֵי, הַשְׁתָּא דְּאָמַרְתְּ שמהפסוק 'לא

המשך בעמוד קעה

תְּבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם׳ (שמות לה ג) למדים שאֵין רְצִיחָה
[־מיתת בית דין] דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, יש ללמוד מכך שאֵין רְצִיחָה
דּוֹחָה אֶת הָעֲבוֹדָה, מִכָּל וָחוֹמֶר. וּמַה שַּׁבָּת שאף שהיא קלה שֶׁהרי
נִדְחֵית מִפְּנֵי הָעֲבוֹדָה, מכל מקום אֵין רְצִיחָה דּוֹחָה אוֹתָהּ, עֲבוֹדָה
החמורה שֶׁהִיא דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, אֵינוֹ דִּין [־כל שכן] שֶׁלֹּא תִּהֵא
רְצִיחָה דּוֹחָה אוֹתָהּ. אֶלָּא שלפי זה כיצד יתבאר הָא דִּכְתִיב גבי
מחויב מיתת בית דין (שמות כא יד) ׳מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת׳
שמשמעו שמיתת בית דין כן דוחה את העבודה, יש לפרש
שהפסוק ׳מֵעִם מִזְבְּחִי׳] אינו מלמד אלא לְעבודה בְּקָרְבָּן
של יָחִיד שאין זמנו קבוע לאותו יום, שכיון שדינו דְּלָא דָּחֵי שַׁבָּת
לכך מיתת בית דין דוחה אותו, והיינו שאם מחויב מיתה בא
להקריב קרבן של יחיד, אין מניחים לו ולוקחים אותו למיתה, אבל
אם בא להקריב קרבן ציבור, כיון שדינו שדוחה שבת, אין דין
מיתת בית דין שעליו דוחה עבודה זו, שעל כך לא נאמר ׳מעם
מזבחי תקחנו למות׳.

רבא דוחה שאין ללמוד מכך על עבודה: אָמַר רָבָא, (אִי הָכִי) – אם
אכן תדרוש מקל וחומר שעבודה בקרבן ציבור דוחה מיתת בית
דין, ואינה בכלל הפסוק ׳מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת׳, לא תוכל
לפרש שהפסוק ׳מעם מזבחי׳ מדבר על קרבן יחיד, שאם כן לֹא
תֵּהֵא רְצִיחָה [־מיתת בית דין] דּוֹחָה אפילו קָרְבַּן יָחִיד, שהרי גם את
זה יש לנו לדרוש מִקַּל וָחוֹמֶר שקרבן יחיד לא ידחה מפני מיתת
בית דין,